

**J. Bachórz, Tadeusz  
Bujnicki, Stanisław  
Burkot, Mieczysław Inglot**

---

**Pomoce dydaktyczne na użytek  
polonistycznych studiów  
literaturoznawczych (ekspertyza)**

---

Biuletyn Polonistyczny 29/3-4 (101-102), 22-27

---

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pomoce dydaktyczne  
na użytek polonistycznych studiów literaturoznawczych  
/ekspertyza/

Komitet Nauk o Literaturze Polskiej PAN zlecił zespołowi pracującemu pod kierunkiem prof. dra Tadeusza Bujnickiego opracowanie ekspertyzy dotyczącej stanu pomocy dydaktycznych w akademickich ośrodkach kształcenia polonistów. Podstawowym materiałem ekspertyzy była rozesłana do poszczególnych uczelni ankieta, której pytania miały zorientować zespół w sytuacji i potrzebach literackiej polonistyki.

Na ankietę odpowiedziało 15 z 20 zaproszonych ośrodków, co pozwoliło uznać otrzymane wyniki za reprezentatywne. Wykazały one również zasadność przeprowadzonego sondażu, który daje rzeczywiste rozpoznanie aktualnego stanu oraz narastających niebezpieczeństw i zagrożeń w kształceniu najbliższych pokoleń polonistów.

Wyniki ankiety zostały przedstawione, poddane dyskusji i dopełnione na plenarnym posiedzeniu Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN w dniu 10 grudnia 1984 roku. Stan obecny uznano za groźny i alarmujący. Wskazano na wysoce niepokojące zjawisko coraz bardziej ograniczonego dostępu studentów polonistyki do książek, które zajmują trwałe miejsce w kulturze narodowej. Kształcenie coraz częściej odbywa się bez podstawowych tekstów. Poloniści kończą studia niedouczeni i potem w pracy zawodowej nie mogą właściwie spełniać swych obowiązków nauczycielskich. Jest to tym niebezpieczniejsze, iż istotną częścią polonistycznego wykształcenia winna być dokładna lektura i analiza utworów, tymczasem studenci natrafiają na zasadnicze i nieprzewyciężalne trudności w dotarciu zarówno do literatury pięknej, jak i do

tekstów naukowych (podręczników, monografii, opracowań krytycznych).

I. Niektóre pozycje obowiązkowych spisów lektur są w ogóle niedostępne. Inne, nawet jeśli były wydania powojenne, zostały całkowicie "zacytane" i brakuje ich nawet w poważnych księgozbiorach. Zasadnicze braki dotyczą właściwie wszystkich epok, nawet dzieł klasycznych, ale najbardziej dotkliwe są one w obrębie szeroko rozumianej literatury współczesnej (dwudziestowiecznej). Dlatego np. za fikcyjną należy uznać obecność w spisach lektur obowiązkowych tak wybitnych utworów, jak "Ferdynand" Witolda Gombrowicza, "Wesele hrabiego Orgaza" Romana Jaworskiego, a do niezwykle trudno dostępnych należą - dla przykładu - powieści i dramaty Witkacego, "Młodość Jasia Kunefała" Stanisława Piętaka, "Czarne skrzydła" Juliusza Kadena-Bandrowskiego, "Romans Teresy Hennert" czy "Niecierpliwi" Zofii Nałkowskiej. Braki tych książek stają się tym dotkliwsze, iż zachodzi proces stawania się klasyką wielu pozycji literatury międzywojennej, a więc zmieniają się kryteria i ranga ich obecności w kulturze. Z wymienionych powodów dzieła ważne i uznane powinny posiadać stały priorytet wydawniczy, niezależnie od koniunktur i meandrów polityki kulturalnej. Jest to postulat tym istotniejszy, że stworzenie luki w literackiej edukacji polonistycznej grozi obniżeniem wykształcenia na poziomie szkolnym i spłyceniem ogólnej kultury narodowej. Tym bardziej, iż lista polonistycznych lektur w znacznym stopniu powtarza obowiązkowy kanon lektur w szkołach podstawowych i średnich. Dlatego też ich wydania w stale ponawianych nakładach masowych są potrzebą w szerszym znaczeniu.

Biorąc zatem pod uwagę obecną sytuację przedstawia się następujące postulaty:

1. Należy stworzyć wyraźne preferencje dla wydawnictw seriowych, a przede wszystkim dla Biblioteki Narodowej. W obu jej seriach pierwszeństwo muszą posiadać lektury obowiązkowe. Powinny się wśród nich znaleźć także dzieła nowsze, których brak jest szczególnie dotkliwy i które wymagają kompetentnego komentarza.

2. Dla potrzeb dydaktyki konieczne staje się opracowanie nowych i wznowienie już wydanych antologii, zwłaszcza poetyckich.

3. Do zadań najpilniejszych należy zaliczyć ukończenie "Obrazu Literatury Polskiej XIX i XX wieku".

4. Ważną - z punktu widzenia dydaktyki - potrzebą staje się obecnie uzupełnienie i nowe wyposażenie urządzeń kopiujących (kserografów), które pozwalałyby na doraźne zapobieganie brakom tekstów.

5. Dotychczasowa praktyka wydawania antologii i skryptów na użytek jednej uczelni, pozbawiona koordynacji i żywiołowa, wymaga istotnej zmiany. Angażuje bowiem środki i autorów do przedsięwzięć nie rzadko się dublujących o niskich nakładach. Dlatego racjonalniejsze byłoby opracowanie tych publikacji z przeznaczeniem dla większej liczby ośrodków i w wyższych nakładach.

II. Do prymarnych zadań zaliczono również kwestię publikacji i wznowień podręczników:

1. Do najpilniejszych należy ukończenie i wydanie brakujących części podręcznika akademickiego (Średniowiecze, Romantyzm, Młoda Polska), a także jego skróconej wersji.

2. Postulowano napisanie i wydanie następujących podręczników: literatury emigracyjnej po 1939 roku, dziejów literatury

wojennej (1939-1945), poetyki historycznej, podręcznika lub skryptu z zakresu dydaktyki literatury dla studentów filologii polskiej.

3. Wznowień - w wystarczającym nakładzie - istniejących już części podręcznika akademickiego oraz tomu I "Literatury polskiej po 1918 roku" (Wiedza Powszechna).

III. Za szczególnie ważne uznano prace nad wydawnictwami bibliograficznymi i encyklopedycznymi w zakresie literatury polskiej i teorii literatury:

1. Zamknięcie prac nad "Nowym Korbutem".

2. Kontynuowanie i wydanie uzupełnionego "Słownika pisarzy współczesnych".

3. Kontynuację prac nad "Słownikami literatury" poszczególnych epok.

4. Wznowienie "Słownika terminów literackich".

5. Wznowienie w wystarczającym nakładzie przewodnika encyklopedycznego "Literatura polska" (Państwowe Wydawnictwo Naukowe).

6. Wszystkie te wydawnictwa powinny być traktowane jako priorytetowe.

IV. Dla prawidłowej realizacji programów polonistycznej dydaktyki najpilniejsze staje się przygotowanie antologii tekstów krytycznych i teoretycznoliterackich (oryginalnych i tłumaczonych):

1. Wyboru manifestów i programów teoretycznych.

2. Tekstów krytyki literackiej okresu literatury międzywojennej.

3. Tekstów dotyczących życia literackiego okresu II wojny światowej.

4. Tekstów krytyki literackiej po 1945 roku.

5. Antologii tekstów do przedmiotów: "Wiedza o kulturze", "Wiedza o filmie", "Wiedza o teatrze" oraz innych przedmiotów specjalizacyjnych.

Przy opracowaniu antologii należy przestrzegać ich ścisłego związku z potrzebami dydaktyki, całościowości przedruków oraz logiki powiązań.

V. Należy utrzymać i kontynuować serie wydawnicze, a zwłaszcza:

1. Obraz Literatury Polskiej XIX i XX w.
2. Biblioteka Studiów Literackich
3. Biblioteka Krytyki Współczesnej
4. Z Dziejów Form Artystycznych w Literaturze Polskiej
5. Vademecum Polonisty
6. Seria rozpraw Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN
7. Serie PWN i PIW
8. Biblioteka "Polonistyki".

Propozycje zawarte w pkt. II-V należy uznać za szczególnie zagrożone. Długie cykle produkcyjne i redakcyjne, powodujące, iż na publikacje czeka się nierzadko ponad 10 lat, w znacznym stopniu zniechęcają autorów do podejmowania prac tego rodzaju. Zarazem niektóre z tych publikacji jako niskonakładowe, deficytowe oraz dość skomplikowane w druku, są niechętnie przyjmowane przez wydawnictwa i drukarnie. Dlatego konieczne stają się specjalne dotacje, których niezbędność, ze względu na dobro polskiej kultury wydaje się oczywista.

VI. Ponieważ doraźne sposoby rozwiązywania tej trudnej i często katastrofalnej sytuacji wydaniem różnego rodzaju

skryptów, antologii, tekstów do ćwiczeń budzą uzasadniony niepokój z następujących względów:

1. niskich nakładów;
2. słabego poziomu merytorycznego;
3. stanu urządzeń poligraficznych;
4. ograniczonych możliwości współpracy między ośrodkami;
5. braku koordynacji, który powoduje powtarzanie podobnych przedsięwzięć wydawniczych.

Uważa się za pożądane powołanie Centralnego Ośrodka Koordynującego, pełniącego funkcję "banku" informacji naukowej o planach, zamiarach, a także możliwościach wydawniczych różnych uczelni. Do jego zadań należałoby także gromadzenie wydawnictw, stworzenie możliwości wymiany, publikacja ogólnopolskiego informatora o uczelnianych skryptach polonistycznych oraz zlecenie opracowań określonych, ważnych tematów.

Rozmiar istniejących zagrożeń jest alarmujący i powiększa się z roku na rok. Przedstawione postulaty ukazują jedynie minimum obecnych potrzeb, które w miarę możliwości wydawniczych powinny być znacznie powiększone.

Ekspertyzę opracował zespół w składzie:

doc. dr hab. J. Bachórz  
prof. dr T. Bujnicki (przewodniczący)  
prof. dr S. Burkot  
prof. dr M. Inglot